

KİTAP TANITIMI: BİN MUHTEŞEM GÜNEŞ

Şule Aslan
EMO Ankara Şube

“Leyla, örgü yünlerini tutam tutam alıp be-beğinin kafasına yapıştıran Meryem’i seyrediyor. Birkaç yıla kalmadan, bu küçük kız, hayattan çok küçük taleplerde bulunan, hiç kimseye yük olmayan, üzüntülerini, hayal kırıklıklarını, alaya alınan hayallerini hiç kimseye, asla yansıtmayan bir kadın olacak. Bir ırmak yatağındaki kaya gibi, hiç yakınmadan katlanan, zarafeti, vakarı üzerinden akıp geçen çalkantılar tarafından bozulmayan, şekillenen bir kadın. Leyla bu küçük kızın gözlerinin gerisinde, öze, çekirdeğe derinden gömülmüş bir yerde, daha şimdiden, Raşit’in de Taliban’ın da kırmayı başaramayacağı bir şey görüyor. Bu kireçtaşı kütlesi kadar sert, dayanıklı bir şey. Sonunda onun kendi eliyle, bizzat bozacağı, Leyla’ya kurtuluşu getirecek bir şey.”

Bin Muhteşem Güneş kitabının belki de özü özeti bu paragraftan bize fısıldıyor; 1960’lardan 2000’lerin ortasına kadar olan zaman diliminde, Afganistan’da yaşayan, belli bir tarihten sonra Kabil’de yolları kesişen Meryem ve Leyla adında iki kadının hayatı... Bu iki kadının hayatı etrafında yazar, söz konusu tarihlerde Afganistan’da yaşanan iktidar savaşlarını, baskıcı, şeriatçı iktidarlar ve en nihayetinde emperyalist savaş, sömürü politikalarının sonucu cehenneme dönen bir ülkeyi, hayatları mahvolan insanları, en çok da en ağır bedelleri ödeyen kadınları anlatmaktadır.

Bin Muhteşem Güneş kitabı, yazar Khaled Hosseini’nin ikinci kitabıdır. İlk kitabı Uçurtma Avcısı romanıyla dünya çapında büyük başarı yakalayan yazar, Kabil doğumludur. 1980 yılında

ailesinin siyasi sığınma hakkı kazandığı ABD’de yaşamakta ve mesleği olan doktorluğu sürdürmektedir. Yazar kitabını Halis ve Farah isimlerindeki çocuklarına ve Afganistan’ın kadınlarına adanmıştır.

Romanda anlatılan kadınlardan Meryem 1959 yılında Herat’ta doğmuştur. Meryem, Herat’ın zenginlerinden olan Celil ve Celil’in evindeki hizmetçi Nana’nın evlilik dışı ilişkisinden doğmuş ve ömrü boyunca da bunun suçu ona yüklenmiştir. Celil’in Meryem’den başka, üç karısından olan dokuz çocuğu daha vardır. Gözlerden ırak Herat dışında bir kulübede annesi ile yaşayan Meryem on dört yaşına kadar babasının haftada bir ziyaretleri ile ne kadar yeterli gelmese de çok mutlu olmaktadır. On beş yaşına bastığında, babasının O’na hep hikâyelerini anlattığı sinemasına duyduğu meraktan ama en çok annesinin sürekli babasının sevgisinin vicdanını rahatlatmaktan ibaret olduğu yönündeki fikirlerine inanmayışının etkisiyle Herat’a gider ve sora sora babasının evini bulur. Ancak onu çok yaralayan bir şey yaşar, eve alınmaz, üstelik babasının evde olduğunu da öğrenir. Geç saatlerde babası tarafından zorla evine geri götürüldüğünde çok daha acı bir şeyle karşılaşır, Annesi Nana kendini ağaca asarak intihar etmiştir... Bundan sonra babası mecburen Meryem’i evine almak zorunda kalır. Ancak evdeki üç karısı bir an önce kızıdan kurtulmak için onu evlendirmeyi önerirler. Meryem babasından ne kadar yardım beklese de bu yardımı göremez ve düzeninin bozulmasını istemeyen Celil, on beş yaşındaki kızını ondan yaşça epeyce büyük Kabil’de yaşayan bir ayak-

kabıcı olan Raşit’le evlendirir. Artık Meryem bu hayatta kimseden yardım ve iyilik göremeyeceğini kabullenmiş, kabuğuna çekilmiş ve Raşit’e boyun eğmiştir. İlk zamanlar Raşit’ten en azından şiddet ve aşağılama görmeyen Meryem, üst üste yaşadığı ve düşükle sonuçlanan gebeliklerin ardından artık Raşit’in sürekli aşağılamaları ve sistemli dayak işkencesine maruz kalmaya başlar. Meryem ömrünün ilk yıllarında monarşiyle yönetilen Afganistan’da, zorla evlendirilerek geldiği Kabil’de kısa bir süre sonra sürekli savaflara, ölümlere, yıkımlara tanık olacaktır. Kitap bu yanıyla tarihi bir roman özelliği de taşımaktadır. Ancak bu tarihi yanından çok daha fazla öne çıkan yanı, Afgan kadınlarının hayatına, acılarına tanıklıktır.

Khaled Hosseini

Meryem ile Leyla’nın yolları Leyla’nın on dört yaşında olduğu 1992 yılında Necibullah’ın yenilgisinin ardından çok acı bir olay nedeniyle kesişmiştir. Komünist olduğu iddia edilen Necibullah’ın yenilgisinin ardından ülkenin adı artık Afganistan İslam Devleti’dir. Bu tarihten sonra da farklı İslamcı gruplar ve en sonunda da 1996 yılında Taliban tarafından ülke yönetilecektir. Bundan sonra acıların özellikle de kadınların hayatında baskı ve acıların doruğa çıktığı zamanlar gelmiştir. Ülkenin adı bu kez de Afganistan İslam Emirligi olmuştur. Taliban başa geldikten sonra yayımladığı ve her yerde dağıtılan bildirimlerle, örneğin ülkede televizyonu, şarkı söylemeyi, birçok sanatsal faaliyeti yasaklamıştır. Kadınlara ise evlerinden dışarı çıkmayı, sokakta yanlarında bir erkek olmadan dolaşmayı, çalışmayı, yanlarında bir erkek olmadan seyahat etmeyi,

makyajı, mücevheri, okula gitmeyi yasaklamıştır. Öyle ki kadın hastaneleri ayrılmış, üstelik de ne yeterli tıbbi malzeme, ne de doktor sağlanmaktadır. Erkek hastaneleri önceliklidir. Durumu ne kadar ağır olursa olsun, erkekler için ayrılan hastanelere Afgan kadınlar kesinlikle alınmamaktadır.

İslamcı grupların kendi içindeki iktidar savaşı sürerken Kabil'e sürekli bombalar yağmaktadır. Tam da şehri terk etme hazırlığı içinde olan Leyla ve ailesinin evine de isabet eden bir roket ya da bomba sonucu Leyla ailesini kaybetmiş, komşuları olan fakat bir ilişkileri olmayan Meryem tarafından Leyla bu enkazdan kurtarılmıştır. Daha sonra kocası Raşit'in sanki kendi kurtarmışçasına Leyla'ya olayları anlatmasına dahi ses çıkarmayan Meryem, Raşit'in Leyla'yı kendi üzerine eş olarak almasına da engel olamamıştır. Çocukluktan beri arkadaşı olan Tarık'a âşık olan Leyla, içinde bulunduğu çaresizlik nedeniyle bu evliliği kabul etmiştir. Bir süre Meryem ile Leyla birbirleriyle hiç diyaloga girmemeye çalışsa da zaman zaman tartışmalar da yaşamıştır. Ancak zaman içinde yaşadıkları baskı ve zorluklar onları adeta birer anne kız gibi yakınlaştırmış, birbirleri için çok büyük fedakârlıklar yapmışlardır. Kadınların kimi zaman insanın içini yakan, hüzne, öfkeye boğan acılar karşısındaki dayanışmaları çok çok güçlüdür. Yazının en başında da aktardığımız gibi tüm bu acılara rağmen dayanışma ile dayanma gücü bulmuştur kadınlar, herkese ve her şeye rağmen, Raşit'e ve Taliban' a rağmen...

Farklı karakterlerde kadın tipleri vardır kitapta; Nana, Meryem'in annesi, kadınlara biçilen sınırlara ve aşağılamalara öfke duysa da kabul edilmiş, o biçilen sınırları aşmamış, kızı Meryem'e de "mutsuz olmaması" için bu sınırları aşmama-yı öğütlemiştir. Okula gitmek isteyen kızının bu isteğini onu "korumak" adına reddetmiş, onun evlilik dışı bir ilişkiden doğmasından dolayı sürekli aşağılanacağından suçlanacağından bahsetmiştir. Ve ona "Bunu öğren, kafana iyice sok, kızım"(...)

"Pusulanın hep kuzeyi gösteren ibresi gibi, bir erkeğin suçlayan parmağı da daima, mutlaka bir kadını gösterir. Her zaman. Bunu hiç unutma, Meryem".

Leyla ise Kabil'de doğup büyümüş, İslamcı iktidarlar öncesi ülkesinin görece daha iyi koşullarda olan zamanlarını görmüştür. Babasının eğitimine önem vermesi nedeniyle daha ileri düşünceleri olsa da, içinde bulunduğu zor koşullarda Meryem'le benzer bir kaderi paylaşmak zorunda kalmıştır. Meryem ise yıllarca suskun kalışına rağmen müthiş dayanma gücü kırılmamış bir kadındır: "Raşit avucuyla şakağına dokundu. Parmak uçlarındaki kana, sonra Meryem'e baktı. Meryem bir an bu yüzün yumuşadığını görür gibi oldu. Aralarında bir duygu alışverişi olduğu duygusuna kapıldı; bu darbeye adamın kafasına bir şeyler sokmayı başarmıştı belki de? Belki o da benim yüzümde bir şey gördü, diye düşündü, gözünün açılmasını sağlayan bir şey. Belki de, bunca yıldır Meryem'in onunla yaşamasını mümkün kılan, aralıksız aşağılamalarına, şiddetine, eleştirilerine, acımasızlığına katlanmasını sağlayan bütün vazgeçişlerden, özverilerden, benliğini yok sayışlardan bir iz, bir zerre görmüştü. Raşit'in gözlerindeki, saygı mıydı? Pişmanlık? Ama sonra, üstdudağı alayla, bildik tiksintiyle kıvrıldı ve Meryem başladığı işi bitirmenin nasıl bir hata, hatta sorumsuzluk olacağını anladı. (...) hayatında ilk kez, kendi yaşamının akışına *kendisinin* karar verdiği ayrımsadı."

Ve bugün bile hala adlarının dahi yok sayıldığı Afganistan'daki kadınlar, kendilerine öncelikle isimleriyle hitap edilmesinin, mezartaşlarına isimlerinin yazılmasının mücadelesini vermektedir. 2017 Ağustos'unda sosyal medyada yer alan bir haberde kadınlar, bu uygulamaya karşı "Benim Adım Nerede"¹ kampanyası başlatmışlardır.

1 <http://gazetekarınca.com/2017/08/benim-adim-nerede-afganistan-da-kadinlarin-isimlerinin-anilmasi-uygunsuz/>